

MAXIME ROVERE

ΤΙ ΝΑ
ΚΑΝΕΙΣ
ΜΕ ΤΟΥΣ
ΗΛΙΘΙΟΥΣ

για να μη γίνεις ένας απ' αυτούς

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Τι να κάνεις με τους ηλίθιους για να μη γίνεις ένας απ' αυτούς**
ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: **Que faire des cons? Pour ne pas en rester un soi-même**
Από τις Εκδόσεις Éditions Flammarion, Παρίσι, 2019
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Maxime Rovere
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Έλλη Συλογίδου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Κατερίνα Δουρίδα
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΟΦΥΛΛΟΥ: Δημήτρης Χαροκόπος
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Βάσω Βύρρα

© FLlammarrion, 2019
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2020

Πρώτη έκδοση: Μάρτιος 2020

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-3494-0
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-3495-7

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε. | PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Από το 1979 Publishers since 1979

Έδρα:	Head Office:
Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση	121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Βιβλιοπωλείο:	Bookstore:
Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα	13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550	Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

MAXIME ROVERE

ΤΙ ΝΑ
ΚΑΝΕΙΣ
ΜΕ ΤΟΥΣ
ΗΛΙΘΙΟΥΣ

για να μη γίνεις ένας απ' αυτούς

Μετάφραση: Έλλη Συλογίδου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Εισαγωγή</i>	9
Τρία συμπεράσματα για να ξεκινήσουμε.....	15
Πώς πιανόμαστε στα δίχτυα των ηλίθιων.....	23
Πώς να συνέλθετε από την κατάπληξη.....	33
Πώς περνάμε από το σφάλμα στην ευκαιρία.....	43
Υποτροπή προς το συναίσθημα.....	53
Πώς η ανικανότητα γεννά το καθήκον	63
Πώς οι ηθικές αρχές έρχονται σε σύγκρουση	73
Πώς να ακούσετε τον ηλίθιο;.....	85
Γιατί το κράτος δε δίνει δεκάρα για εμάς.....	97
Γιατί η απειλή είναι μια μορφή υποταγής	109
Πώς η ηθική ολοκληρώνει την αλληλεπίδραση	119
Γιατί οι ηλίθιοι προτιμούν να καταστρέφουν	131
Γιατί οι ηλίθιοι κυβερνούν	141
Γιατί οι ηλίθιοι πολλαπλασιάζονται.....	151
Γιατί οι ηλίθιοι κερδίζουν πάντα	163
<i>Συμπέρασμα</i>	173
<i>Βιβλιογραφία</i>	179
<i>Ευχαριστίες</i>	181

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έχουμε καθυστερήσει όσον αφορά τον λαό –και αυτό συνιστά αξίωμα–, μα έχω την εντύπωση πως γελάτε, Καραμαζόφ;

Εάν οι φιλόσοφοι δεν αντιμετώπισαν ποτέ σοβαρά το πρόβλημα το οποίο πρόκειται να πραγματευτούμε εδώ, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι αφιερώθηκαν κατ' αρχάς και πολύ σωστά στο να γνωρίσουν τις δυνάμεις της ευφυΐας. Η θαυμαστή απόπειρά τους να κατανοήσουν και να εξερευνήσουν τους διαφορετικούς κανόνες αυτού που σημαίνει «κατανοώ» δεν αγνόησε ασφαλώς πλήρως την ύπαρξη της ηλιθιότητας – ακριβώς επειδή, ακόμα και στην πιο αόριστη προσέγγιση, η ευφυΐα απέναντι στα πράγματα και η ηλιθιότητα είναι εξ ορισμού έννοιες αντιστρόφως ανάλογες: αρχίζει κανείς να κατανοεί τη στιγμή που παύει να είναι ηλίθιος. Ωστόσο, γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, οι φιλόσοφοι χαρακτήρισαν τον αντίπαλό τους σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις με αρνητικούς όρους, γεγονός που υπονοεί πάντοτε πως υιοθετεί κανείς τη δική τους οπτική γωνία, δηλαδή την οπτική γωνία ενός από-

μου τουλάχιστον *θεωρητικά* ευφυούς. Χωρίς να επεκταθούμε φιλοσοφικά στην ιστορία της ηλιθιότητας, αρκεί να υπενθυμίσουμε ότι οι φιλόσοφοι διέκριναν σε αυτήν ένα εμπόδιο στη γνώση ή στην ηθική ολοκλήρωση ή στη λογική συζήτηση ή στη συνύπαρξη, υπό τη μορφή αυτών που οι μεν και οι δε ονομάζουν *άποψη, προκαταλήψεις, υπερηφάνεια, προλήψεις, μισαλλοδοξία, πάθη, δογματισμό, σχολαστικισμό, μηδενισμό*, κ.λπ. Με αυτόν τον τρόπο συνέβαλαν ασφαλώς στο να γίνει πιο κατανοητή η ηλιθιότητα από πολλές απόψεις. Εντούτοις, επειδή την προσέγγιζαν πάντοτε υπό το πρίσμα της διάνοησης –πράγμα απολύτως φυσικό από την πλευρά των δασκάλων των ιδεών– στάθηκε αδύνατο να τη μελετήσουν από τη γωνία που συνιστά ένα αυθεντικό πρόβλημα.

Για να μιλήσουμε απλά, το πρόβλημα δεν είναι η ηλιθιότητα αλλά οι ηλίθιοι. Πράγματι, όποιον ορισμό κι αν επιλέξουμε για να προσδιορίσουμε την ηλιθιότητα, καταλήγουμε στο ίδιο συμπέρασμα: με όλα τα δυνατά μέσα που μπορούμε να φανταστούμε, με όλες τις ανθρώπινες ή μη δυνάμεις, η ηλιθιότητα πρέπει οπωσδήποτε –ή τουλάχιστον στο μέτρο του δυνατού– να καταπολεμηθεί και να εξαλειφθεί. Η λατινική φράση *Stultitia delenda est* εκφράζει το ωφέλιμο μίσος, το άγριο μίσος που δε γνωρίζει ούτε όρια ούτε έλεος όσον αφορά την ηλιθιότητα: *η ηλιθιότητα πρέπει να αφανιστεί*. Όμως, οι ηλίθιοι; Οι αληθινοί ηλίθιοι, δηλαδή, εκείνες και εκείνοι που δυσκολεύουν την καθημερινότητά μας, που συναντάμε στα μέσα μαζικής μεταφοράς, που συναναστρεφόμαστε κάθε μέρα στη δουλειά μας, εκείνες και εκείνοι που βλέπουμε και που βρίσκονται (αλίμονο!) μεταξύ των μελών της ίδιας μας της οικογένειας και, ακόμα, ναι, μεταξύ

των ανθρώπων που μοιράστηκαν μαζί μας ένα κομμάτι της διαδρομής μας, των φίλων, των εραστών, και που παρουσίασαν μια μέρα ένα πρόσωπο αποκρουστικό... Όλοι αυτοί οι ηλίθιοι! Ποιος θα έλεγε πως πρέπει να εξαλειφθούν; Κανένας, εκτός ίσως από τους απολύτως ηλίθιους, δεν επιθυμεί στα σοβαρά να φτάσει σε αυτό το σημείο.

Συνεπώς, οι ηλίθιοι συνιστούν ένα ζήτημα πολύ πιο λεπτό και πολύ πιο σημαντικό, από φιλοσοφικής άποψης, απ' ό,τι η ίδια η ηλιθιότητα. Η ύπαρξη ανόητων, ανίδεων και συχνά επιθετικών ατόμων συνιστά ένα θεωρητικό πρόβλημα ιδιαίτερα σύνθετο, μιας και έχει κυκλική μορφή. Πράγματι, όταν έρθει κανείς αντιμέτωπος με έναν ηλίθιο ή μία ηλίθια αμέσως κάτι συμβαίνει, ικανό να σας στερήσει την ίδια την ευφυΐα σας (χρησιμοποιώ τη λέξη αυτή με την πιο ευρεία έννοια της *προδιάθεσης κατανόησης*). Εννοείται ότι ποτέ δε θα έφτανα στο σημείο να προσβάλω τους αναγνώστες ή τις αναγνώστριές μου· ωστόσο, οφείλετε να παραδεχτείτε ότι από τη στιγμή που εντοπίζετε εσείς οι ίδιοι έναν ηλίθιο ή μία ηλίθια δε βρίσκεστε πλέον *απέναντι* σε κάποιον, αλλά *μέσα σε μία κατάσταση* όπου οι προσπάθειές σας να κατανοήσετε παρακωλύονται σθεναρά. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της ηλιθιότητας –και ο λόγος για τον οποίο είναι σημαντικό να χρησιμοποιούμε τον αργκό ορισμό της– είναι ότι απορροφά υπό μία έννοια την αναλυτική σας ικανότητα και, κατά κάποιον παράδοξο τρόπο, σας εξαναγκάζει πάντοτε να μιλάτε τη γλώσσα της, να παίζετε το παιχνίδι της, με δυο λόγια, να αντιπαρατίθεστε με τους δικούς της όρους. Πρόκειται για μια παγίδα την οποία είναι τόσο δύσκολο να αποφύγει κανείς, ώστε, προκειμένου να την αντιμετωπίσω στον χώρο που κινούμαι

όταν αναγκάστηκα (ευτυχώς προσωρινά) να συμβιώσω με έναν ηλίθιο, αποφάσισα να διακόψω τις ιδιαίτερα δύσκολες υποχρεώσεις μου στο πανεπιστήμιο προκειμένου να βοηθήσω τον εαυτό μου και τους άλλους: να ρίξω φως στην εν λόγω δυσκολία, η οποία συγκαταλέγεται μεταξύ των μεγαλύτερων δυσκολιών, και εάν είναι δυνατό να δώσω κάποια λύση.

Πριν, όμως, μιλήσουμε λεπτομερώς για τα προβλήματα που θέτουν οι ηλίθιοι, τα οποία θεωρώ ότι είναι εξίσου σοβαρά με τα πιο σοβαρά προβλήματα που πραγματεύτηκαν ποτέ οι φιλόσοφοι, οφείλω να σας προειδοποιήσω για ένα πράγμα: το εν λόγω βιβλίο προσεγγίζει την ηλιθιότητα *εντός πραγματικότητας* και όχι *εντός δικαιοκτικού πλαισίου*. Με άλλα λόγια, αντιλαμβάνομαι πλήρως ότι ως ηθικό, πολιτικό και κοινωνικό πρόβλημα η ηλιθιότητα πρέπει πρώτα απ' όλα να προληφθεί. Πρέπει να θεσπίσουμε τρόπους οργάνωσης της κοινωνίας μας που δε θα επιτρέπουν στους νέους ανθρώπους να μετατραπούν σε παντελώς ηλίθια άτομα – ιδίως καθώς, από όποιον κοινωνικό χώρο κι αν προέρχονται, είναι συχνά και τα ίδια κόρες και γιοι ηλιθίων. Αυτό πρέπει να γίνει επείγοντως. Εντούτοις, οι προσπάθειες που καταβάλλουμε για να βελτιωθεί σε μεγάλη κλίμακα η εξέλιξη της ευφυΐας δεν πρέπει να καλύπτουν τα όριά τους: όχι μόνο η εφαρμογή και η αποτελεσματικότητα των μέσων καταπολέμησης της ηλιθιότητας εξαρτάται από έναν ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό παραγόντων, αλλά και καμία κοινωνία δε θα μπορούσε ποτέ να υπάρξει χωρίς τουλάχιστον κάποιο κομμάτι του πληθυσμού –ακόμα και ένα μόνο άτομο– να θεωρείται από τουλάχιστον κάποιο άλλο κομμάτι του πληθυσμού –ακόμα και από ένα μόνο άτομο– ως ιδιαίτερα προικισμένο στον τομέα της ηλιθιό-

τητας. Υπό αυτή την έννοια, όσο κι αν το θέμα της ηλιθιότητας μπορεί να επιλυθεί στο πλαίσιο του δικαίου και όσο κι αν οι προσπάθειες καταπολέμησής της από τις ανθρωπιστικές επιστήμες και από ορισμένα καλοπροαίρετα άτομα είναι επίμονες και νόμιμες, αυτή πάντοτε θα υπάρχει στη ζωή μας.

Ως εκ τούτου, πρέπει να παραδεχτούμε χωρίς καθυστέρηση το εξής: ακόμα και στον καλύτερο κόσμο και ακόμα όταν υπάρχουν οι καλύτερες δυνατές προθέσεις, *πάντοτε και απαραιτήτως* θα συναντάτε ηλίθιους. Εξάλλου, αυτό δεν προκύπτει μόνο από το γεγονός ότι πάντοτε υπάρχουν ηλίθιοι παρά τις όποιες ιστορικές αλλαγές: διότι η ηλιθιότητα είναι τα πάντα εκτός από στατική. Διακρίνεται από μία πολύ συγκεκριμένη αντίσταση την οποία οι ηλίθιοι προβάλλουν τυφλά σε οτιδήποτε θέλει να κάνει κανείς για να βελτιωθεί μια οποιαδήποτε κατάσταση, συμπεριλαμβανομένης και της δικής τους. Συνεπώς, πάντοτε με μια ρωμαλέα αντίσταση στις προσπάθειές σας, θα επιδιώξουν να ακυρώσουν τα επιχειρήματά σας με ατέρμονους συλλογισμούς, να καταπνίξουν την καλή σας προαίρεση με απειλές, τον ευγενικό σας τρόπο με βίαιες αντιδράσεις και το κοινό συμφέρον με μια αυταπάτη που υποσκάπτει τα θεμέλια ακόμα και του προσωπικού τους συμφέροντος. Υπό αυτή την έννοια, η ηλιθιότητα δεν είναι μόνο ένα είδος κατάλοιπου της ανθρωπίνης εξέλιξης από το οποίο δεν μπορούμε να απαλλαγούμε, αλλά, αντίθετα, συνιστά μία από τις βασικές κινητήριες δυνάμεις της Ιστορίας, μια δύναμη η οποία, παρ' όλη ή καλύτερα *χάρη* στην αυταπάτη που τη διακρίνει, συνέβαλε στο να κερδηθούν πολλές μάχες στο παρελθόν και θα συμβάλει στο να κερδηθούν ακόμα περισσότερες στο μέλλον. Συνοψίζοντας

την ανυπέρβλητη μονιμότητα της εν λόγω δύναμης, καταλήγουμε στο εξής συμπέρασμα: *οι ηλίθιοι επιμένουν*.

Η ιδιαιτερότητα αυτή έχει δυστυχώς ως συνέπεια την ακύρωση των πιο απλών λύσεων. Διότι η επιμονή των ηλίθιων σημαίνει ότι δεν υπάρχει κανένα νόημα στο να επικαλεστεί κανείς την ανεκτικότητα απέναντι στην αδιαλλαξία, το φωτισμένο πνεύμα απέναντι στις δεισιδαιμονίες, το ανοιχτό πνεύμα απέναντι στις προκαταλήψεις κ.λπ. Οι μεγάλες διακηρύξεις και τα ευγενή συναισθήματα χρησιμεύουν μόνο στο να ευχαριστήσουν εκείνον ή εκείνη που έχει τον λόγο και η εν λόγω ευχαρίστηση είναι ένας ακόμα τρόπος για να απορροφήσει η ηλιθιότητα τον αντίπαλό της, να τον πιάσει στα δίκτυα της και να παρεμποδίσει, για ακόμα μια φορά και για πάντα, την προσπάθειά του να κατανοήσει.

Για όλους αυτούς τους λόγους είναι δομικά αδύνατο να συμφιλιωθούμε με τους ηλίθιους, μια και δεν το επιθυμούν οι ίδιοι· είναι σαφές ότι θα πρέπει να μάθουμε να *συνυπάρχουμε μαζί τους*. Με ποιον τρόπο όμως; Πώς μπορούμε, μετά την οδυνηρή παραδοχή ότι η ύπαρξη των ηλίθιων είναι γεγονός και ότι αναγκαστικά πάντοτε υπήρχαν και πάντοτε θα υπάρχουν, να βρούμε τους τρόπους, σε μια στιγμή που είναι ήδη πολύ αργά για να εργαστούμε επάνω στην πρόληψη, να *συνυπάρξουμε μαζί τους*;

Εάν γνώριζα την απάντηση τη στιγμή που έθεσα την ερώτηση, τότε θα ήμουν κι εγώ ένας από αυτούς. Διαθέτω, ωστόσο, ένα μικρό σχέδιο, κάποια μεθοδολογία και μια μακρά εμπειρία στις αφηρημένες έννοιες· ας δούμε μαζί αν η φιλοσοφία μπορεί να δώσει σαφείς απαντήσεις σε αυτό το σοβαρό πρόβλημα.

—
**ΤΡΙΑ
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ
ΓΙΑ ΝΑ
ΞΕΚΙΝΗΣΟΥΜΕ**
—

«Έι, μη σπρώχνετε!»

«Μα γιατί δεν προχωράτε στον διάδρομο;»

«Προχωρήστε, λοιπόν!»

«Μα μη σπρώχνετε!»

«Μα προχωρήστε!»

«Μη σπρώχνετε!»

«Μα περιμένετε!»

«Μα δεν μπορείτε να προχωρήσετε!»

«Μα τι σου είναι οι άνθρωποι!»

Πάντοτε υπάρχει κάποιος που μας θεωρεί ηλίθιους· οι μορφές της ηλιθιότητας είναι άπειρες· και ο πρωταρχικός ηλίθιος βρίσκεται μέσα μας. Αφού διατυπώσαμε τα παραπάνω, μπορούμε να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε.

Εκινώντας την ανάγνωση αυτού του βιβλίου, σίγουρα θυμάστε μια συγκεκριμένη εμπειρία με κάποιον ηλίθιο. Αλίμονο! Στον νου σας έρχονται συγκεκριμένα πρόσωπα, συγκεκριμένα ονόματα... Αυτή η οδυνηρή εμπειρία, η οποία ενδεχομένως να αφορά σοβαρά πράγματα –αδικίες και πόνο–, σας κάνει να θέλετε να πάρετε το αίμα σας πίσω, γεγονός που σημαίνει, ταυτόχρονα, να μάθετε περισσότερα γι' αυτά τα άτομα, να γελάσετε λιγάκι και να αισθανθείτε πιο έξυπνοι. Συμμερίζομαι τις ελπίδες σας, αλλά επιθυμώ, προτού ξεκινήσω, να επιστήσω την προσοχή σας σε ένα πρόβλημα που υπάρχει εντός του προβλήματός μας, το οποίο είναι ζήτημα ορισμού.

Πράγματι, παρόλο που μπορούμε να ορίσουμε γενικά και αόριστα την ηλιθιότητα, είναι πολύ δύσκολο να προσδιορίσουμε με ακρίβεια τι σημαίνει ηλίθιος. Δύο πράγματα ξεχωρίζουν. Από τη μία, πρόκειται για μια τόσο σχετι-

κή έννοια, ώστε όλοι γνωρίζουμε πως πάντοτε υπάρχει κάποιος που μας θεωρεί ηλίθιους· και ίσως γι' αυτόν τον λόγο δεν έχει πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα καμία σοβαρή μελέτη επ' αυτού (ούτε κι εγώ θα ασχολιόμουν αν δεν ήμουν υποχρεωμένος). Από την άλλη και αντίστροφα, μπορούμε να πούμε ότι στον καθένα αντιστοιχεί ένας ηλίθιος, δηλαδή, ότι οποιοσδήποτε, όταν ανοίξει το βιβλίο αυτό, περιμένει να βρει έναν σαφή προσδιορισμό ενός ατόμου που περιγράφεται με τρόπο πιο ασαφή απ' ό,τι θα περιέγραφε κανείς ένα φάντασμα, του οποίου ωστόσο η παρουσία είναι για το συγκεκριμένο άτομο πολύ πιο προφανής απ' ό,τι η παρουσία του Θεού. Εσείς κι εγώ θα θέλαμε η φιλοσοφία να μας επέτρεπε να κατανοήσουμε καλύτερα την εμπειρία αυτού του *πράγματος* που εμφανίστηκε στις ζωές μας μέσα από το παράδειγμα συγκεκριμένων ηλιθίων.

Ωστόσο, σκεφτείτε την ακόλουθη παρατήρηση: από τη σκοπιά της απλής εξυπνάδας, οι ηλίθιοι δεν υπάρχουν. Ο τέλειος Σοφός, ο Θεός των φιλοσόφων, όταν στοχάζεται τον κόσμο δε βλέπει πουθενά ηλίθιους. Η απέραντη ευφυΐα του αντιλαμβάνεται αμέσως τη μηχανική των αιτίων, τη συναρμογή των παραγόντων, το μέγεθος των αλληλεπιδράσεων που κάνουν τους ανθρώπους να δρουν. Μέσα στην απέραντη καλοσύνη του, δέχεται με αγάπη τους πιο ανόητους αυτοσχεδιασμούς, τις ανάρμοστες χειρονομίες και φράσεις, τα χτυπήματα κάτω από τη ζώνη κ.λπ. Γνωρίζει, μέσα στην παντοδυναμία του, γιατί χρειάζονται τα πάντα προκειμένου να υπάρξει ένας κόσμος και η πίστη του στην πορεία του Σύμπαντος του επιτρέπει να θυμάται λεπτομερώς τις πιο παράλογες συμπεριφορές και τα πιο παράλογα ελαττώματα. Όχι, οι ηλί-

θιοι δεν εμφανίζονται στο ραντάρ του Απόλυτου. Εξαυλώνονται κάτω από το Τέλειο Βλέμμα του.

Εάν έχουμε κάποιο πρόβλημα με τους ηλίθιους, είναι γιατί γίνεται πασιφανές ότι με την επαφή μας μαζί τους μαθαίνουμε τα ίδια μας τα όρια. Αυτά τα όρια σηματοδοτούν το σημείο πέρα από το οποίο δεν μπορούμε πλέον να κατανοήσουμε και δεν μπορούμε πλέον να νιώσουμε αγάπη. Έτσι, έχουμε μόνο δύο επιλογές. Είτε να περιοριστούμε στα πεπερασμένα όριά μας και να υιοθετήσουμε την τακτική των κουτών ατόμων τα οποία προτιμούν να γελούν σαρκαστικά, διότι με τη στάση αυτή μπορούν να χαιρόνται για όσα δεν αντιλαμβάνονται. Είτε να αναγνωρίσουμε τη συγκεκριμένη δύναμη της ηλιθιότητας, η οποία έγκειται στην επίδραση που έχει επάνω μας, και να καταφύγουμε στη δύναμη των εννοιών προκειμένου να αντιδράσουμε απέναντι στους ηλίθιους, δηλαδή, να γίνουμε όχι μόνο καλύτεροι από αυτούς αλλά καλύτεροι και από τους ίδιους τους εαυτούς μας.

Ο δεύτερος δρόμος έχει ένα σοβαρό μειονέκτημα: δεν είναι καθόλου διασκεδαστικός και μπορεί να καταστεί τελείως βαρετός. Ωστόσο, στοιχηματίζω πως μέσα σε λίγες σελίδες θα μπορέσουμε να μελετήσουμε τους ηλίθιους ως σύνθετα συστήματα, χωρίς περιττούς εξωραϊσμούς ή φλυαρίες.

Όμως, πριν καλά καλά αρχίσουμε, διακρίνω την εμφάνιση μιας άλλης δυσκολίας: το εύρος της ηλιθιότητας είναι τόσο μεγάλο, ώστε φαίνεται αδύνατο να μελετήσει κανείς όλους τους ηλίθιους ταυτόχρονα. Υπάρχουν ηλίθιοι που εμμένουν στα πιστεύω τους και αρνούνται να τα αμφισβητήσουν· αλλά υπάρχουν άλλοι που απορρίπτουν τα πάντα και αμφισβητούν ακόμα και την αλήθεια· και υπάρχουν και άλλοι ακόμα που

αδιαφορούν για τις δύο πρώτες ομάδες, οι οποίοι εξάλλου αδιαφορούν για τα πάντα, ακόμα και για τα δράματα που θα μπορούσαν να αποφευχθούν. Πώς θέλετε να μιλήσουμε για όλους αυτούς τους ηλίθιους ταυτόχρονα;

Μια πιθανή λύση θα ήταν να προσδιορίσουμε τους τύπους, τα είδη ηλιθίων, να τους κατηγοριοποιήσουμε, ίσως να φτιάξουμε μια κλίμακα ταξινόμησης. Εντούτοις, κατά τη γνώμη μου, η ταξινόμηση θα είχε ένα σοβαρό μειονέκτημα: θα προσέδιδε στους ηλίθιους μια υπόσταση την οποία δεν έχουν. Εάν έφτιαχνα έναν κατάλογο βάσει του οποίου θα μπορούσαμε να τους διακρίνουμε και να τους περιγράψουμε, ενδεχομένως να συμφωνούσαμε σε κάποια σημεία, απομονώνοντας τους τύπους ή τις «νότες» των ηλιθίων όπως συμβαίνει στην αρωματοποιία. Δυστυχώς, αυτό θα είχε το αντίθετο ακριβώς αποτέλεσμα από αυτό που επιθυμούμε: θα καταλήγατε να αποδώσετε μεγαλύτερη σημασία στην εμπειρία σας, δηλαδή, να πείσετε τον εαυτό σας ότι ήρθατε αντιμέτωποι με οντότητες και όχι με καταστάσεις. Έτσι, όσο περισσότερο θα αναγνωρίζατε τους ηλίθιους με τους οποίους ήρθατε σε επαφή, τόσο πιο πολύ θα πιστεύατε πως υπάρχουν όντως ηλίθιοι με την έννοια που υπάρχουν στρουθοκάμηλοι και πορφυρές οξιές (γεγονός που, όπως θα καταδείξω, είναι ανακριβές). Η πεποίθηση αυτή θα κατέληγε να σας απομακρύνει από την ευφυΐα και από την απόλυτη καλοσύνη σε τέτοιο βαθμό, ώστε στο τέλος το εν λόγω βιβλίο, όπως και τόσα άλλα, θα ενίσχυε περαιτέρω τις προκαταλήψεις σας αντί να σας καθοδηγήσει (μαζί με εμένα) προς μια πιο σοφή θεώρηση των πραγμάτων.

Συνεπώς, δε θα κατανοήσουμε τους ηλίθιους ούτε θα

μπορέσουμε να ελέγξουμε περισσότερο τον τρόπο με τον οποίο εισβάλλουν στη ζωή μας μέσω της κατηγοριοποίησης. Είναι αλήθεια ότι σε μεγάλο αριθμό ταινιών, θεατρικών έργων και μυθιστορημάτων βρίσκουμε βασικά στοιχεία χαρακτήρων τα οποία μας επιτρέπουν να προσδιορίσουμε συγκεκριμένους τύπους, έτσι ώστε η παντελής έλλειψη φαντασίας που τους χαρακτηρίζει να προκαλεί στους άλλους, ως διά μαγείας, μια έντονη δημιουργικότητα. Αυτό, ωστόσο, επιβεβαιώνει τα λεγόμενά μου. Διότι η φιλοσοφία λειτουργεί με έννοιες και όχι με χαρακτήρες. Προκειμένου να λάβουμε υπόψη διαφορετικές περιπτώσεις, προέβλεψα σύντομα διαλείμματα ώστε να περιγραφούν οι εμπειρίες που έχω στον νου μου ενώ δουλεύω με τις αφηρημένες έννοιες. Δε θέλω όμως να επινοήσω τίποτε νέο στο σημείο αυτό. Θέλω απλώς να κατανοήσω.

Με δυο λόγια, παρόλο που αυτό δε συνηθίζεται στη φιλοσοφία, σας προτείνω να μην επιδιώξετε να προσδιορίσετε με απόλυτη ακρίβεια τους ηλίθιους. Ας τους αφήσουμε να υπάρχουν γύρω μας και καθένας από εμάς ας αναγνωρίζει τους δικούς του. Έλεος πια! Για να είμαι απολύτως ειλικρινής, δε με πολυνοιάζει να μάθω ακριβώς τι είναι, από πού έρχονται και με ποιον αποκρουστικό τρόπο αναπαράγονται. Θα ήθελα, μονάχα, να με αφήσουν να ζήσω ήσυχος, και εδώ ακριβώς, στην εύθραυστη καρδιά μου, που το μόνο που θέλει είναι να αγαπήσει, βρίσκεται το πρόβλημα ή μάλλον ριζώνει με τον πλέον επίπονο τρόπο. Οι ηλίθιοι δε μας αφήνουν ήσυχους και προσκολλώνται κυρίως σε όσους θα ήθελαν να ζήσουν μακριά τους. Αυτό είναι το δεύτερο αξίωμα του βιβλίου αυτού: *οι ηλίθιοι μας έχουν κατακλύσει.*

Και ιδού το μυστήριο. Πώς γίνεται η ηλιθιότητα να βρίσκει τον δρόμο της, πώς γίνεται να παρεισφρέει, να ελίσσεται και να γλιστρά ύπουλα στο εσωτερικό ενός *θεωρητικά ευφυούς υποκειμένου*; Για να απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό, οφείλουμε να ξεκινήσουμε από το σημείο όπου η ευφυΐα σταματά και για τον λόγο αυτόν σας δίνω, φίλοι αναγνώστες και αγαπημένες αναγνώστριες, τρεις παρατηρήσεις τις οποίες ένας πιο επιδέξιος συγγραφέας, αλλά λιγότερο ειλικρινής από εμένα, θα τις είχε παραθέσει ως συμπέρασμα, ήτοι: πάντα υπάρχει κάποιος που μας θεωρεί ηλίθιους· οι μορφές της ηλιθιότητας είναι άπειρες· και ο πρωταρχικός ηλίθιος βρίσκεται μέσα μας. Οι τρεις αυτές παρατηρήσεις είναι απολύτως ακριβείς, αλλά, σε ό,τι με αφορά, δε μου χρησιμεύουν πουθενά. Αξιώνω από τη φιλοσοφία ακριβή εννοιολογικά μέσα, τα οποία θα μου επιτρέψουν να υπερηδηΐσω τις αδυναμίες της ευφυΐας μου, την απουσία πνοής στην καλοσύνη μου, και τα οποία θα ανακαλώ κάθε φορά που, αφού ανοίξω εκείνη την πόρτα στα αριστερά μου, θα βρίσκομαι αντιμετώπος με την ανθρώπινη ηλιθιότητα.

**Μήπως η ζωή σου κατακλύζεται από πλάσματα
που σε βλάπτουν με την ηλιθιότητά τους;**

**Μήπως επιθυμείς να δώσεις τέλος σ' αυτή
την απαίσια εμπειρία αλλά δεν ξέρεις πώς;**

Οι ηλίθιοι εμφανίζονται χωρίς προειδοποίηση, εκεί όπου δεν το περιμένεις. Επιθυμείς απλώς να μετακινήθεις, να απολαύσεις ένα τοπίο, να εργαστείς, να χαρείς το ότι είσαι ζωντανός, και τότε, ένας ηλίθιος έρχεται να σου χαλάσει τη μέρα, να σε δυσκολέψει ή, ακόμη χειρότερα, να σε εγκλωβίσει κι εσένα στην ηλιθιότητά του.

Είναι παντού. Και προσπαθώντας να τα βγάλεις πέρα μαζί τους, κινδυνεύεις να γίνεις ένας απ' αυτούς.

Με χιούμορ, αγαθές προθέσεις και σοφία, το βιβλίο αυτό προτείνει μια νέα ηθική με βάση την οποία μπορούμε να αντιμετωπίσουμε αυτή τη μάστιγα της εποχής μας, αυτή την ασθένεια που αφορά συνολικά την κοινωνία και δηλητηριάζει τη ζωή μας.

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-3494-0

9 786180 134940

ΚΩΔ. ΜΗΧ. ΣΗΣ: 23157